

ПОБОЖІЙ С.І.

ОЛЕКСІЙ КРАСОВСЬКИЙ. МАТЕРІАЛИ ДО БІОГРАФІЇ ХУДОЖНИКА

У статті аналізуються архівні документи та історико-краєзнавчі матеріали, які допомагають прослідкувати основні віхи життєвого шляху художника.

Ім'я забутого художника Олексія Андрійовича Красовського (1884-?) повинно зайняти належне місце в історії художнього життя Сумщини. Не дивлячись на те, що його твори неодноразово експонувалися у Лебединському та Сумському художніх музеях, його ім'я й дотепер не стало відомим широкому загалу і не увійшло до мистецького контексту початку ХХ ст. До цього часу короткі відомості про митця здебільшого містилися у газетних публікаціях.

Більше інформації про художника знаходиться у неопублікованих матеріалах, зокрема у спогадах лебединського краєзнавця О.Білика та листах дружини художника Р.Фалька А.Щокін-Кротової. У лаконічному вигляді відомості з цих джерел подано в біографічному довіднику *"Мистецтво України"* та в енциклопедичному довіднику *"Сумщина в іменах"*¹.

Двадцять чотири твори О.Красовського, які зберігаються у колекції Лебединського міського художнього музею ім. Б.К.Руднєва вказують на непересічний талант їхнього автора. Постає цього митця стає ще більш цікавою з огляду на його дружні відносини з відомим російським художником Р.Фальком - яскравим представником мистецького об'єднання *"Бубновий валет"*².

Довгий час творчий доробок О.Красовського не вивчався і не отримав належної мистецтвознавчої оцінки. Більше того, як свідчать деякі документи, відношення до мистецтва цього художника деякий час (наприклад у 1950-х роках) було вкрай негативним. Зокрема в одному з таких документів, в якому йдеться про низький рівень творів художниці Ю.Бразоль, зазначалося: *"Или некий Красовский, тоже, очевидно, от нечего делать переводил картон и пастель на совершенно непонятные формалистические "творения", которых у нас насчитывается до 21 пастели и 1 живописи"*³. Слід зазначити, що цей документ складено у дусі загальноприйнятої оцінки художніх явищ поза реалістичного напрямку. Так, у 1970-ті роки мистецтвознавець О.Каменський писав, що на виставці *"Голубая роза"* експонувалися твори різних художників, серед яких були *"...и бездарные дилетанты /.../ и кокетливые, претенциозные эстеты, уже давно и по заслугам забытые..."*⁴. Подібна оцінка творчості художника вписувалася у загальне річище історії мистецтва і художньої критики радянських часів з притаманними їм ідеологічними догмами та штампами, згідно з якими єдиним плідним художнім методом вважався критичний реалізм другої половини ХІХ - початку ХХ ст. і цькування всього того, що виходило за його межі. Проте ситуація щодо об'єктивного ставлення до творів забутого митця з Лебединщини поступово змінювалася, про що свідчила наявність його творів в експозиції Лебединського художнього музею, а також проведена у 1990 р. у цьому музеї виставка творів О.Красовського.

Перша спроба мистецтвознавчої оцінки творів митця належить мистецтвознавцю Л.Савицькій на сторінках дослідження про мистецтво України у 1890-1910-х роках. З точки зору харківської дослідниці, графічні твори художника

знаходяться дещо в іншій площині від домінуючого художнього руху 10-х років ХХ ст., а його пастелі великих форматів є своєрідним відлунням “чистого” романтизму. Відзначаючи у творчості митця дві діаметрально протилежні домінанти, одна з яких тяжіла до сезаннізму, до пошуків “Бубнового валета”, інша ж відбивала романтичні тенденції, Л.Савицька віддає перевагу творам романтико-символічного звучання. Деякі роботи художника, з точки зору вченого, є ніби парафразою творів Клода Лоррена з класичною кулісною побудовою і тріадою кольорів, інші ж асоціюються з пастелями Оділона Редона⁵. Заслугою Л.Савицької слід вважати введення до наукового обігу імені цього забутого художника і прагнення осмислити феномен його творчості.

У монографії “Забуті художники і Сумщина” автор цієї статті розглянув основні віхи життєвого шляху О.Красовського та проаналізував творчий доробок митця. Зроблено спробу атрибуції творів з колекції Лебединського художнього музею⁶.

Документально підтверджених відомостей про народження О.Красовського у 1884 р. на Лебединщині, зокрема у Куличці, немає. В біографічному довіднику “Мистецтво України” та енциклопедичному довіднику “Сумщина в іменах” автор статей про художника зазначає місце народження митця у першому випадку: “с.Куличка Лебедин. пов[іту] Харків. губ.”, а в другому: “с.Кулички Лебединського пов[іту], нині Сумської обл[асті]”⁷. Архівні розшуки до сьогодні дали невтішні результати. Відсутність церковних метричних книг у державних архівах Сумської та Харківської областей за 1884 р. с.Будилки, де хрестилися новонароджені с.Куличка не дозволило поки що підтвердити версію щодо появи на світ О.Красовського у цьому селі⁸. При цьому, враховуючи високий соціальний стан батьків, ми не повинні виключати, що О.Красовського могли хрестити і в одній з лебединських церков.

Сумський історик В.Власенко наводить відомості про козацько-старшинський рід Красовських, який мав безпосереднє відношення до Лебединщини - власників земельних маєтків на Слобожанщині у ХVІІІ - на початку ХХ ст. Серед них були знані люди, зокрема уродженець с.Рябушки генерал від інфантерії О.Красовський (1782-1843) - син Івана Тимофійовича Красовського (1744-?) - сотника 1-ї Лебединської сотні Сумського слобідського полку, поручика Сумського гусарського полку. Учасник “битви народів” під Лейпцигом був нагороджений багатьма орденами, а його ім'я викарбувано золотими літерами на мармуровій дошці у Георгіївській залі Кремлівського палацу в Москві⁹. У “Малоросійському родословнику” В.Модзалевського вміщено відомості про Красовських, проте ім'я Олексія Красовського в ньому відсутнє¹⁰. У списку власників “земельних дач Охтирського повіту” за 1919 р. зустрічаємо імена інших Красовських¹¹. Отже, відомостей про те, до якого роду Красовських належав художник Олексій Андрійович Красовський, на сьогодні не маємо.

У “Короткому нарисі історії села Кулички” його автор, краєзнавець О.Білик, указував, що с.Куличка на Лебединщині, за переказами старих людей здавна належало “панам Красовським”. Він же називає ім'я батька майбутнього художника - Андрій Вікторович, багатого поміщика, який володів лісом між селами Лебединського повіту Селище і Боброве. Він помер у 1888 р., коли хлопчику виповнилося чотири роки, а через вісім років його мати, Марія Михайлівна (ім'я також вказано О.Біликом), виходить заміж за відставного полковника Колендо. У спадщину Олексію дісталася батьківська садиба з великим будинком і фруктовим садом та чималим господарством, яким керував вітчизняним¹². Відзначаючи безумовну цінність краєзнавчих нотаток О.Білика,

одночасно звертаємо увагу й на можливу невідповідність імен, по батькові тощо. Враховуючи, що відомості були отримані краєзнавцем “з *других*”, а то і з “*третьох рук*”, цілком ймовірні неточності та помилки. Одночасно, відомості О.Білика про те, що батько помер, коли майбутньому художнику виповнилося чотири роки (у 1888 р.), змушують нас звернути увагу на одну особу, рік смерті якої припадає також на 1888 р., - підпоручика і громадського діяча Андрія Матвійовича Красовського (? - 1888). Будучи у 1870-ті роки головою Лебединської земської управи та гласним Харківського губернського земства він, скоріше за все, мав певне відношення до Кулички. Про це свідчить надання ним Лебединському земству коштів для відкриття у с.Будилка народного училища, а також для підтримки училищ у с.Куличка¹³. Він також мав маєток і винокурний завод у Лебединському повіті. Такі факти дають підстави припустити, що Андрій Красовський батьком Олексія Красовського? З іншого боку, краєзнавець О.Білик подає ім'я батька художника - Андрій Вікторович, а його дружини - Марія Михайлівна. У той же час сумський історик В.Власенко вказує ім'я дружини Андрія Матвійовича Красовського, власника земельних маєтностей - Олександра Володимирівна¹⁴. У виписках з “*Короткого нарису історії села Кулички*” О.Білика зустрічаємо інші подробиці щодо О.Красовського, які більш рельєфно виіплюють образ митця і свідчать про те, що він був освіченою людиною, “*мав від батька великий будинок. Фруктовий сад. Була майстерня, гарно освітлена, де він малював. В с.Куличці жила вродлива дівчина, яку Красовський найняв за 35 крб. щоб вона йому позувала для портретів. Багато малював*”¹⁵.

Український мистецтвознавець Валентина Рубан у дослідженні “*Забуті імена*” зазначає без посилання на документальні джерела про те, що на початку 1910-х років “*в Лебедині мешкала родина Олексія Андрійовича Красовського*”¹⁶. Дослідник висуває гіпотезу про те, що з мистецької колекції О.Красовського міг походити і портрет Красовського, виконаний у 1833 р. маловідомим художником К.Юшкевичем-Стаховським. Проте ідентифікувати зображеного на портреті з конкретною особою дослідникові не вдалося.

Після революції 1917 р. все майно Красовських було націоналізоване, в тому числі й мистецькі твори, які потрапили до Лебединського історико-краєзнавчого музею. В одному архівному документі йдеться про партійного діяча Ю.Базавлука, який “*взяв від Повітового виконкому мандат на охорону пам'яток мистецтва та творів старовини в 1919 р. й будучи Головою Ревкому, конфіскував картини у поміщиці Леонтівської-Бразоль, зібрав килими й мистецькі вироби й картини Красовського...*”¹⁷.

На першій виставці української старовини, яка відбулася в Лебедині влітку 1918 р., з колекції О.Красовського було представлено 132 предмети. Серед них - 47 килимів, 20 вишиванок, 18 рушників, 8 хусток, 6 поясів, 9 запасок, 2 фелоні, 1 парчовий стихарь, 3 дерев'яні скульптури, 2 миски, 16 предметів жіночого одягу¹⁸. Про те, що О.Красовський був небайдужий до подальшої долі своєї колекції, свідчить і те, що він надіслав 12 грудня 1917 р. телеграму харківському мистецтвознавцю Д.Гордєєву, в якій йшлося про бажання передати речі до музею красних мистецтв і старовини при Харківському університеті¹⁹. Поштовхом до цього кроку стали нестабільні політичні обставини на Лебединщині. На початку грудня 1917 р. Лебедин захопили війська Центральної Ради (в цей час Д.Гордєєв і приїхав до міста). Вже 4 січня 1918 р. в Лебедині було проголошено радянську владу, а 5 квітня у місто увійшли німецькі окупанти, яких незабаром змінили петлюрівці.

Асистент Д.Гордєєв відгукнувся на пропозицію О.Красовського і під час приїзду на Лебединщину одночасно ознайомився і з іншими колекціями, зокрема з колекцією графині В.Капніст. У нотатках до рапорту *“Про поїзду до Лебединського повіту у кінці грудня 1917 р.”* Д.Гордєєв відмітив власну ініціативу щодо бажання оглянути колекцію графині В.Капніст у Михайлівці²⁰. Наприкінці грудня 1917 р. колекція була перевезена О.Красовським з Кулички до Лебедина. Такий висновок зроблено на основі аналізу тексту рапорту Д.Гордєєва, в якому зокрема зазначалося: *“После того как был ликвидирован вывоз коллекций г-на Красовского...”*. З цього документу випливає, що частину колекцій Варвари Капніст Д.Гордєєв зміг переправити до Харкова, решту взяло під охорону місцевого Товариство шанувальників красних мистецтв у Лебедині, яке очолювала В.Демченко²¹.

Того ж року Д.Гордєєва було обрано дійсним членом цього товариства²². Зокрема Д.Гордєєв зазначав: *“С собою я смог доставить в Харьков лишь документы из архива гр. Капнист и часть коллекции плахт”*. Виходячи з того, що Д.Гордєєв просив архіваріуса університету зробити опис речей, які були вивезені ним під розписку і сповістити про це володаря - графиню В.Капніст, цілком очевидно, що колекція О.Красовського залишилася у Лебедині і була показана на першій виставці української старовини у 1918 р. У своєму рапорті харківський історик мистецтва називає О.Красовського володарем *“видатного зібрання українських килимів і російського та іноземного фарфору”*. Зафіксовані у каталозі твори з цього зібрання свідчать про те, що збірка куличанського художника і колекціонера насправді мала високу мистецьку цінність. Каталог цієї виставки знаходився і в книгозбірні Д.Гордєєва. Ймовірно його подарував С.Таранушенко, але не виключено, що Д.Гордєєв був і на виставці в Лебедині²³.

У другій половині 1910-х років (1919 р.?) родина Красовських, у тому числі й сам художник, виїхали до Харкова. Про те, що художник і колекціонер мешкав у 1918 р. на Лебединщині, свідчать рядки з передмови до каталогу першої виставки української старовини у Лебедині у 1918 р. Зокрема в ньому повітова управа висловлювала подяку колекціонерам, які відгукнулися на заклик управи щодо організації цієї виставки, в тому числі й О.Красовському. Ще одне підтвердження того, що О.Красовський не залишив Лебединщину, автор знайшов на сторінках лебединської газети *“Земские известия”* за 1918 р., на сторінках якої було вміщено об'яву такого змісту: *“Питомники и садоводство А.А.Красовского. При дер[евне] Куличке, Лебединск[ого] уезда”*²⁴.

З деяких джерел відомо, що звідти він емігрував до Угорщини, де жив у бідності. Звідти деякий час навіть листувався з вчителькою А.П.Алешнею із с.Куличка²⁵. Вищенаведені відомості були записані 25 липня 1978 р. лебединським краєзнавцем Ю.Голодом зі слів Г.Радченко, яка в 1912-1920 рр. мешкала в Куличці. Частково ці відомості підтверджує інше джерело, в якому зазначено, що живописець-пейзажист і графік О.Красовський після революції жив у Львові, а помер в Угорщині²⁶.

Суперечливі відомості маємо також щодо мистецької освіти художника. З листів дружини Р.Фалька А.Щокін-Кротової (уродженки Лебедина) довідуємося про те, що О.Красовський навчався разом з Р.Фальком у Московському училищі живопису, ліплення і зодчества у 1906 р.²⁷. Судячи з того, що Р.Фальк неодноразово приїздив на Лебединщину до Кулички у 1906, 1908 та 1912 рр. (Р.Фальк навчався в цьому училищі з перервою у 1905-1912 рр.), можна припустити, що О.Красовський навчався в училищі з середини 1900-х до початку 1910-х років. Існують й інші гіпотези щодо місця навчання художньому ремеслу митця. Так, лебединський краєзнавець О.Білик

без посилання на джерела вказував, що О.Красовський “навчався в Англії в художньому інституті”²⁸. Харківська дослідниця Л.Савицька на сторінках монографії подала хибну інформацію щодо навчання О.Красовського “в Школі печатного дела В.Кульженко...”²⁹.

У дійсності, у художньо-ремісничій майстерні друкарської справи у Києві викладачем фотографії був Олександр Костянтинівич Красовський. Його прізвище згадується у звіті цієї майстерні за 1911-1912 навчальний рік. Скоріше за все це він разом з іншими митцями - Г.Нарбутом, Г.Золотовим, М.Романовським та А.Середою брав участь у конкурсі на виготовлення українських банкнот. У типографії В.Кульженка були виготовлені банкноти у 25 і 50 карбованців, на яких художник Олександр Красовський вперше “у валютній практиці” зобразив селянку з серпом та робітника з лопатою³⁰.

В іншій інформації, почерпнутій нами з каталогу аукціону “Антик-центру” вказано, що О.Красовський навчався у Краківській Академії мистецтв, Львові та Московському училищі живопису, скульптури і зодчества у К.Коровіна та В.Серова в 1905-1910 рр.³¹ Як бачимо, існують серйозні розбіжності щодо місць навчання О.Красовського. Проте всі дослідники одноголосно посилаються про навчання митця у Московському училищі живопису, ліплення і зодчества. Але не виключено, що він міг опановувати грамоту образотворчого мистецтва, удосконалюючи її в різних навчальних закладах, проте в усній традиції ця інформація зазнала певної міфологізації та перекручення.

У стінах Московського училища живопису, ліплення і зодчества О.Красовський заприятелював з Р.Фальком і познайомився з іншими художниками. У листі до брата Володимира, написаному німецькою мовою, Р.Фальк писав, що він організував в училищі ательє, де “учні працюють без професора” і де “кожний має право вільно розвивати свої здібності”. Цілком імовірно, що відвідував це ательє й О.Красовський.

Оскільки Р.Фальк під час навчання в училищі жив дуже бідно, то запрошення в гості заможного товариша надавало змоги не замислюватися про матеріальні проблеми, зосереджуючись виключно на мистецьких завданнях. Інформацію про час перебування Р.Фалька на Лебединщині знаходимо у листах А.Щокін-Кротової - єдиного джерела, що проливає світло на це питання. У листі від 4 грудня 1973 р. вона зазначила, що “в 1906 г., 1908 и затем в 1912 г. Фальк гостил летом у своего сотоварища по учебе, Красовского”³². Насторожує те, що у листі до автора від 8.01.1988 р. вона вже вказувала, що Р.Фальк гостював у маєтку вітчима Красовського у Куличці в 1906 та 1912 рр.

Що собою являло село Куличка на початку ХХ ст., коли до нього приїхав Р.Фальк? На початку 1910-х років тут функціонувала земська школа, в якій навчалися 52 учня; винокурний завод та три невеликих крамниці. Населення становило 692 мешканці (число дворів - 108). Про те, що Куличка була невеликим селом свідчить її порівняння з селом Рябушки, яке також знаходилося у Лебединському повіті. В ньому нараховувалося 565 дворів і проживало 3184 мешканця³³.

У Куличці О.Красовський і Р.Фальк писали разом етюди, відвідували знайомих. Перебування на слобожанській землі виявилось надзвичайно плідним для Р.Фалька. Чудова природа цих мальовничих місць надихнула молодого художника на створення творів, які стали важливими віхами в його мистецькому доробку. Деякі з них митець показав на виставках мистецького об'єднання “Бубновий валет”. Вони стали етапними у творчості художника: “Пейзаж з вітрилом” (1912), “Натюрморт. Пляшки

і глечик” (1912). Разом з Р.Фальком писав і О.Красовський. Мабуть на знак вдячності за запрошення і гостинність Р.Фальк подарував своєму приятелю етюд “Синя вода. Гуси”³⁴. На жаль, нам невідомі роботи О.Красовського часів навчання в училищі. Оцінити його творчу манеру ми можемо виключно на основі тих творів, які зберігаються у колекції Лебединського міського художнього музею. Такий висновок базується на відсутності творів О.Красовського в інших музейних збірках України. Деяке світло на це питання проливають рядки з листа А.Щокін-Кротової. На її думку, О.Красовський був “художником для себе” і його “відволікали світське життя і господарство від мистецтва”³⁵.

У листі А.Щокін-Кротової до директора Лебединського художнього музею Д.Ледньова дописувач посилається на спогади своєї матері, яка будучи вже літньою людиною, погано пам’ятала художника з Кулички, відмічаючи лише, що він був дуже багатим “и жил на широкую ногу, женат был на очень красивой женщине, которая великолепно одевалась (мама помнит ее платья все из самых дорогих испанских кружев”³⁶. Виходячи з того, що скоріше за все, дружина О.Красовського емігрувала за кордон разом з чоловіком, то й кінець її земного шляху стався за межами батьківщини. Розуміючи всю хиткість версії, тим не менш подаємо відомості про Анну Красовську, рік народження якої приблизно співпадає з роком народження О.Красовського і яка могла бути його дружиною. В усякому разі, ці відомості розширюють джерельну базу, яка в подальшому може бути використана дослідниками³⁷. У тому ж листі є категоричне, але важливе зауваження автора, яке проливає світло на стосунки між О.Красовським і Р.Фальком: “Мне помнится, что Р.Р. [Фальк - С.П.] не считал Красовского серьезным профессионалом. Ведь Фальк принадлежал к той группировке художников, которая относилась к своим живописным занятиям, как к служению, главному содержанию жизни”³⁸. Категоричне судження Р.Фалька про колегу частково підтверджується й тим, що на жодній роботі, які зберігаються у музеї в Лебедині, немає підпису і дати виконання твору. З іншого боку, не виключаємо впливу живопису Р.Фалька на О.Красовського, особливо бубноволетівського періоду початку 1910-х років.

За деякими, не дуже достовірними, джерелами О.Красовський брав участь у художніх виставках у Харкові³⁹. Враховуючи те, що він, за відомостями О.Білика, “на зиму з дружиною від’їжджав до Харкова”, художник дійсно міг виставляти свої твори в цьому місті. На користь цієї також слабкої гіпотези свідчить архівний документ, в якому йдеться про телеграму, яку О.Красовський надіслав харківському мистецтвознавцю Д.Гордєєву. Такий впевнений крок свідчив про те, що О.Красовський орієнтувався у ситуації відносно музейної справи Харкова та знав до кого слід звертатися у таких питаннях. Але переглядаючи каталоги харківських виставок початку ХХ ст., нам не вдалося знайти на їхніх сторінках імені куличанського художника.

Отже, біографічна канва О.Красовського в основному простежується, хоча й залишається чимало білих плям і поле діяльності для майбутніх дослідників.

¹Рудь А. Таємничі пастелі Красовського // Будівник комунізму (Лебедин). - 1990. - 27 вересня. - №116 (8383). - С.4; Кравченко В.І. Красовський Олексій Андрійович // Мистецтво України: Біографічний довідник / За ред. А.В.Кудрицького. - К., 1997. - С.333; Дудченко В. Перші архівісти // Життя Лебединщини. - 1999. - 20 січня. - №6(9326). - С.3; [Кравченко В.І.] Красовський Олексій Андрійович // Сумщина в іменах: Енциклопедичний довідник. - Суми, 2003. - С.230.

²Докладніше про це див.: *Побожій С.І.* Фальк Роберт Рафаїлович // Сумщина в іменах: Енциклопедичний довідник. - С.460; *Він же.* Р.Фальк і Сумщина. Деякі аспекти творчості художника періоду "Бубнового валету" // Сумська старовина. - 2004. - №№XIII-XIV. - С.91-105; *Він же.* "Бубновий валет" і Сумщина. - Суми, 2007. - С.34-49.

³*Леднев Д.* Соображения по поводу изъятия из фондов Лебединского гос[ударственного] худож[ественного] музея экспонатов выполненных на низком идейном и художественном уровне и экспонатов не по профилю худож[ественного] музея. - Лебедин, 1952. - Науковий архів Лебединського міського художнього музею. Рукопис. - Арк.2зв.

⁴Цит. за вид.: *Гофман И.* Голубая Роза. - М., 2000. - С.220.

⁵*Савицкая Л.Л.* На пути обновления. Искусство Украины в 1890-1910-е годы. - Харьков, 2003. - С.180.

⁶*Побожій С.І.* Забуті художники і Сумщина. - Суми, 2008. - С.64-87.

⁷*Кравченко В.І.* Красовський Олексій Андрійович // Мистецтво України: Біографічний довідник. - С.333; [*Кравченко В.І.*] Красовський Олексій Андрійович // Сумщина в іменах: Енциклопедичний довідник. - С.230.

⁸Лист заступника директора Державного архіву Харківської області Л.Момот від 27.02.2007 р. №01-12/217. Архів автора. - Арк.1.

⁹*Власенко В.М.* Красовські // Сумщина в іменах: Енциклопедичний довідник. - С.230-231.

¹⁰*Модзалевский В.Л.* Малороссийский родословник. - Т.П. Е-К. - К., 1910. - С.566-592.

¹¹Алфавітний список володарів земельних дач Охтирського повіту. 1919 р. - Державний архів Сумської області (далі - ДАСО). - Ф.251. - Оп.1. - Спр.218. - Арк.6зв, 10зв, 12, 29зв, 30. І.Т.Красовський володів землями у селах Куличка і Рябушки. М.Г.Красовська була володарем земель у Рябушанському та Хамовському хуторах. Згадуються також А.М. і О.І. Красовські. В архівних документах за 1909 р. володарем с.Куличка, а також Караванського хутору значиться поручик Іван Тимофійович Красовський. - Алфавітний список володарів дач Лебединського повіту і бувшого Охтирського за 1909 р. - ДАСО. - Ф.251. - Оп.1. - Спр.143-а. - Арк.2зв.

¹²*Білик О.* Короткий нарис історії села Кулички. 1970-ті (?). Виписки із зошита О.Білика зроблені співробітниками Лебединського художнього музею. Білик Олександр Володимирович (1903-1987) - лебединський красзнавець. Був директором Лебединської районної бібліотеки у 1920-1940 рр. Працював над історією Лебединщини. В одному архівному документі зазначено, що володарем винокурного заводу була: "*дружина полковника Олександра Францевна Колендо*" - Опис населених пунктів повіту за 1912 рік. Лебединська повітова земська управа. - ДАСО. - Ф.251. - Оп.1. - Спр.161. - Арк.8.

¹³*Власенко В.М.* Красовські // Сумщина в іменах: Енциклопедичний довідник. - С.231.

¹⁴Там само.

¹⁵*Білик О.* Короткий нарис історії села Кулички. 1970-ті (?). Виписка із зошита О.Білика зроблена лебединським краєзнавцем Ю.Голодом.

¹⁶*Рубан В.В.* Забытые имена. Рассказы об украинских художниках XIX - начала XX века. - К., 1990. - С.94.

¹⁷*Дудченко В.* Перші архівісти // Життя Лебединщини. - 1999. - 20 січня. - №6 (9326). - С.3. Базавлук Юрій Іванович (1862-1939) - учитель, громадський діяч. У 1918 р. - голова Лебединської повітової Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів; у 1919 р. - голова Лебединського ревкому. Див.: Базавлук Юрій Іванович // Сумщина в іменах: Енциклопедичний довідник. - С.36.

¹⁸Каталог першої виставки української старовини / Укладач *С.А.Таранушенко*. - Лебедин: [Типографія Когона], 1918. - 20 с. Докладніше про виставку див.: *Кравченко В.І.* Перша виставка української старовини в Лебедині влітку 1918 року // Мистецькі осередки Сумщини: Історія. Колекції. Дослідження: Матеріали наукової конференції, присвяченої 75-річчю заснування Сумського художнього музею. - Суми, 1995. - С.45-46.

¹⁹*Бельмега С.* Дмитро Гордєєв (Гордїїв) - історик мистецтва // Хроніка 2000. - Вип.47-48. - К., 2002. - С.387.

²⁰*Гордєєв Д.* О поездке в Лебединский уезд в конце декабря 1917 года. - Центральный державный архив-музей литературы и искусства Украины. - Ф.208. - Оп.2. - Спр.224. - Арк.3.

²¹На Першій виставці української старовини у Лебедині (1918 р.) експонувалося декілька предметів із збірки В.Демченко [додаток 3].

²²Про це свідчить членський квиток Д.Гордєєва, який зберігається в його особистому фонді. - Центральный державный архив-музей литературы и искусства Украины. - Ф.208. - Оп.2. - Спр.213. - Арк.1.

²³Каталог першої виставки української старовини. - Лебедин, 1918. - 20 с. Інскрипт: "*Принадлежит Дмитрию Гордееву. Тифлисть. 5 11 (Н.с.) 1919 г.*". Примірник каталогу зберігається у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України. - Ф.208. - Оп.1. - Спр.352.

²⁴Земские известия (Лебедин). - 1918. - 10 сентября (28 августа). - №43. - С.1.

²⁵Лист В.Кравченка до С.Побожія №18 від 08.08.2005 р. Арк.1зв. Архів автора. Зі слів О.Білика записано Ю.Голодом 18 вересня 1980 р. Ці відомості повторив науковий співробітник ЛХМ А.Рудь у своїй статті "*Таємничі настелі Красовського*".

- ²⁶Колекційний XVIII аукціон. Український та російський живопис XIX-XX ст. - [К., 2007] - С.8.
- ²⁷Лист А.Щокін-Кротової до С.Побожія від 8 січня 1988 р. Архів автора.
- ²⁸Лист В.Кравченка до С.Побожія №18 від 08.08.2005 р. Архів автора. - Арк.1.
- ²⁹Савицкая Л.Л. На пути обновления. Искусство Украины в 1890-1910-е годы. - С.179-180.
- ³⁰Цалик С. Украинские деньги 1917-1920 годов // Антиквар. - 2007. - №13. - С.66.
- ³¹Колекційний XVIII аукціон. Український та російський живопис XIX-XX ст. - С.8. У відомостях так зазначено ім'я художника: "Красовський Олександр Андрійович".
- ³²Лист А.Щокін-Кротової до директора Лебединського художнього музею від 4.XII.1973 р. - Архів Лебединського міського художнього музею.
- ³³Опис населених пунктів повіту за 1912 рік. Лебединська повітова земська управа. - ДАСО. - Ф.251. - Оп.1. - Спр.161. - Арк.7, 8, 11. Відомості про кількість населених пунктів, дворів та мешканців по Лебединському повіту. 1913-1914 рр. - Ф.251. - Оп.1. - Спр.164. - Арк.13зв, 42зв.
- ³⁴Роберт Фальк. Художественный дневник / Публикация, подготовка к печати, вст. ст. А.Элидин. - М., 2002. - С.41.
- ³⁵Лист А.Щокін-Кротової до Д.Ледньова від 1.01.1974 р. Науковий архів Лебединського міського художнього музею.
- ³⁶Там само.
- ³⁷Красовська (уроджена Дьячук) Анна (1889 - 7 грудня 1960, Ліндон, шт. Нью-Джерсі, США. Померла у 71-річному віці. Похована на Свято-Володимирському цвинтарі, Кессвілл, Нью-Джерсі // Незабутые могилы. - Т.3. - С.534.
- ³⁸Лист А.Щокін-Кротової до Д.Ледньова від 01.01.1974 р. - Науковий архів Лебединського міського художнього музею.
- ³⁹Лист В.Кравченка до С.Побожія №18 від 08.08.2005 р. Архів автора. Записано Ю.Голодом 12 листопада 1978 р. зі слів О.Блюмкіної (1895-1980), яка була покоївкою у О.Красовського в 1913-1914 рр.

Побожий С.И. Алексей Красовский. Материалы к биографии художника
Анализируются архивные документы и историко-краеведческие материалы, которые помогают проследить основные вехи жизни художника.

Pobozhiy S.I. Olexiy Krasovskiy. Some materials on the artist's biography
Some archival, historical and local lore materials for tracing the main events in the artist's life are analyzed in the article.